Några intressanta insektfynd från Medelpad.

Av

OLOF ELOFSON.

Enligt ett meddelande i Sundsvalls Tidning av den 19.9. 1949 hade fru Signe Olsson, Strand, Alnö, någon dag tidigare vid sitt hem påträffat en egendomlig fjäril, som hon på grund av dess storlek i första ögonblicket trodde var en liten fågel. Hon överlämnade den till tidningens redaktion, där man med hjälp av Brehms »Djurens liv» kunde konstatera, att det var en oleandersvärmare, *Deilephila nerii* L. Några dagar senare översändes densamma till biologiska institutionen vid Sundsvalls h. a. läroverk, där författaren kunde bekräfta, att bestämningen var riktig. I museet pryder den nu sin plats bland andra svärmare.

Denna fjäril är känd som en verklig långflygare. Arten förekommer i varmare delar av Asien och Afrika samt i Sydeuropa men förirrar sig ofta till mera nordliga trakter. I vårt land är den förut blott påträffad sju eller åtta gånger, nämligen i Kräklingbo, Gotland (1883), i Tyresö, Södermanland (1904), vid Avesta (1911) och Borlänge (1930), i Ödeshög, Östergötland (1940) (Nordström, Wahlgren, Tullgren, Svenska fjärilar, 1941) samt vid Falun (1943), vartill kommer ett osäkert fynd i Söderhamn (Nordström, Förteckning över Sveriges storfjärilar, Opuscula Entomologica, 1943). 1934 togs vidare ett exemplar i Dala-Järna av L. Bolander (Nordström in litt.). Det nya på Alnön gjorda fyndet är alltså det hittills nordligaste. Den gångna hösten, i vårt land till i oktober karakteriserad av kraftiga inbrott av varma sydliga luftmassor, bör givetvis ha erbjudit sällsynt gynnsamma betingelser för dylika långflygare. Det skulle därför ej vara överraskande, om ytterligare fynd av denna art eller andra med liknande levnadsvanor blivit gjorda under samma tid.

En annan, likaledes i vårt land anträffad men här ej hemmahörande, svärmare är åkervindesvärmaren, *Herse convolvuli* L. Den är enligt litteraturen funnen åtskilliga gånger hos oss, hittills dock ej norr om Hälsingland (Nordström op.cit.). Den 12.8. 1948 överlämnades emellertid ett inne i staden Sundsvall infångat exemplar till f.d. lektor S. G:son Blomquist, som vidarebefordrade detsamma till författaren. Detta är dock ej det allra nordligaste fyndet. Denna svärmare är nämligen

anträffad vid Ottsjön i Föllinge s:n i Jämtland, där enligt meddelande av A. Nilsson ett exemplar togs i september 1944 (Nordström in litt.).

I september 1938 erhöll läroverket ett fynd av det blåbandade ordensflyet, *Catocala fraxini* L., gjort i den från stadens centrum utgående Esplanaden. Denna vackra fjäril var förut enligt »Svenska fjärilar» i Norrland känd från samtliga kustlandskap utom just Medelpad.

Den tidigare kända utbredningen för kvickgräsfjärilen, *Pararge egeria* L., omfattar förutom västra Skåne och angränsande delar av Halland trakterna kring de mellansvenska sjöarna med enstaka fynd vidare upp till i Hälsingland (Ander, Förändringar i Skånes fjärilfauna, Skånes Natur, XXXIV, 1947). Doc. B. Petersen infångade emellertid ett exemplar den 25.6. 1947 i barrskogsbrynet vid Högom i Selånger, Sundsvalls grannsocken i väster. Enligt fil. dr F. Nordström (in litt.) är den dock sedan 1942 av flera andra samlare anmäld från Medelpad: Sundsvall 1942 och 1947, Tynderö 1946, Kölsillre 1945 och 1947. År 1948 är den enligt honom också tagen i Mädan i Ångermanland. I det inre Finland går den ej fullt så långt norrut som nu konstaterats för Sverige (Grönblom, Verzeichnis der Gross-Schmetterlinge Finnlands . . ., Acta Soc. pro Fauna et Flora Fennica, LVIII: 5, 1936), men något längre i öster når den i området mellan Onegasjön och Seejärvi över 63° n. br.

På senare tid har man särskilt i den zoologiska men även i den botaniska litteraturen såväl i utlandet som hos oss ägnat uppmärksamhet åt den sedan adertonhundratalets mitt pågående klimatfluktuationen, en förskjutning av klimatet i maritim riktning, vilken, då den särskilt under höst, vinter och vår medfört en viss förhöjning av temperaturen, måste göra det möjligt för många sydligare arter att invandra till norr om det tidigare utbredningsområdet belägna trakter. För Medelpad föreligga tvenne arbeten inriktade på detta problem (S. G:son Blomquist: 1. Till frågan om grönsångarens (*Phylloscopus sibilatrix* Bechstein) och kattugglans (Strix aluco Lin.) nordgräns i Sverige, Fauna och Flora, 1930; 2. Äro sydskandinaviska arter under framryckning mot norr? Sv. Bot. Tidskr., XXVII, 1933.)

Även om man beträffande en del ovanligt långt norrut anträffade arter med säkerhet kan konstatera en dylik av en klimatförändring utlöst framryckning, är det givetvis för många andra ytterst vanskligt att avgöra om ett sådant samband verkligen föreligger. En stor försiktighet är vid bedömandet av dessa av nöden. Detta gäller självfallet särskilt faunistiskt och floristiskt ännu så relativt litet genomforskade områden som stora delar av Norrland. Det torde för övrigt inte alltid för arter av denna typ ens vara möjligt att fastställa, om de hade nått fram till sina existensekologiska nordgränser, innan de började sin konstaterade framryckning, vilken ju, om detta varit förhållandet, måste ha sin orsak i en förändring av miljön. Ett allt vanligare uppträdande i trakter, där de förut varit okända, torde i en del fall i stället varit utbredningsekologiskt betingat, d. v. s. att arterna ifråga,

vanligen på grund av dålig spridningsförmåga, ännu ej uppnått de av omvärlden satta gränserna för sin förekomst, varför en spridning måste kunna fortgå, även om miljön ej undergått någon förändring.

De nämnda svärmarna måste i detta sammanhang givetvis lämnas helt ur räkningen. Däremot tala de under det sista decenniet påfallande talrika fynden av kvickgräsfjärilen i trakter, där den tidigare varit helt okänd, för att den är stadd i framryckning norrut, sannolikt i direkt eller indirekt samband med den påtalade temperaturförhöjningen. Detsamma torde vidare vara gällande beträffande en skalbagge, noshornsbaggen, *Oryctes nasicornis* L. Denna art, som ju är mycket iögonenfallande, måste ganska sent ha kommit till trakten av Sundsvall. G. Adlerz, som under åren 1894—1918 var lektor vid läroverket i denna stad, nämner den nämligen icke i sin bekanta fauna (1916). Numera påträffas den ganska allmänt i jorden kring bärbuskarna särskilt i de på Norra Stadsbergets sydsluttning liggande soldränkta trädgårdarna. Varje höst komma också elever med i omgivande kustsocknar insamlade exemplar till skolan. Det nordligaste till författaren inrapporterade fyndet gjordes 1949 å Sundsvalls / Härnösands flygplats på Skeppsholmen i Indalsälvens delta.

Författaren till denna uppsats är fil. dr F. Nordström skyldig stort tack för hans granskning av lokaluppgifterna och i samband därmed meddelade talrika, förut ej publicerade, uppgifter.